

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.4/03>

Ваолевська Л. А.

<https://orcid.org/0000-0002-3659-3851>

Дослідницька служба Верховної Ради України

Мищак І. М.

<https://orcid.org/0000-0002-4466-9836>

Дослідницька служба Верховної Ради України

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАРОДОВЛАДДЯ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто особливості законодавчого забезпечення реформи місцевого самоврядування в частині розширення гарантій народовладдя та контролю громадян за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Окреслено ініціативи Кабінету Міністрів України, передбачені Планом заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки. Проаналізовано основні законодавчі акти, прийняті Верховною Радою України в умовах правового режиму воєнного стану, спрямовані на залучення громадян до вироблення політики й участі у вирішенні місцевих справ. Приділено увагу законодавчим нормам, спрямованим на розширення громадського контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Відзначено розширення переліку форм участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, який включає: 1) місцевий референдум; 2) загальні збори (конференцію) жителів; 3) місцеву ініціативу; 4) громадські слухання; 5) участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету; 6) публічні консультації; 7) консультативно-дорадчий орган при органах та/або посадових особах місцевого самоврядування; 8) громадське оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування; 9) інші форми участі, що не суперечать закону. Охарактеризовано основні новели законодавства, спрямовані на розширення правових гарантій громадян на участь у народовладді на рівні місцевого самоврядування. На прикладі зниження усталеного вікового цензу щодо участі у прийнятті рішень на рівні місцевого самоврядування вказано на тенденції залучення молоді з 14 років до участі у вирішенні питань місцевого значення у таких формах, як місцева ініціатива, громадські слухання, публічні консультації, консультативно-дорадчий орган при органі та/або посадовій особі місцевого самоврядування тощо. Підкреслено, що частина законодавчих змін вступить у дію після скасування чи припинення правового режиму воєнного стану. Наголошено, що проаналізовані законодавчі зміни є складовою реформи децентралізації і місцевого самоврядування, а подальші зміни повинні враховувати особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення України. Також реформа в частині місцевого самоврядування повинна узгоджуватися з міжнародними зобов'язаннями нашої держави як держави-кандидата на вступ до ЄС.

Ключові слова: закон, народовладдя, місцеве самоврядування, територіальна громада, публічні консультації, громадяни.

Постановка проблеми. Україна як правова та демократична держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, вбачаючи своєю основною функцією гарантування прав і свобод громадян. Право на здійснення управління на державному та місцевому рівнях, тобто здійснення народовладдя, є невід'ємним правом кожного громадянина, визначальною засадою організації влади в Україні, гарантованою Конституцією нашої держави. Так, відповідно до положень статті 5 Основного Закону України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [1]. На розвиток норм Конституції України статтею 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР визначено, що місцеве самоврядування в Україні здійснюється, серед іншого, на принципах народовладдя [2].

Незважаючи на зазначені гарантії, ефективне здійснення народовладдя на місцевому рівні упродовж тривалого часу залишається проблемою, яка потребує комплексного вирішення у процесі реформи децентралізації та місцевого самоврядування в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання народовладдя уже були предметом окремих наукових досліджень. Так, у колективній монографії «Народовладдя в Україні: глобалізаційні виклики» [3] простежується розвиток інституту народовладдя в Україні з найдавніших часів до сьогодення, розкрито сучасні тенденції законодавчого забезпечення участі громадян у здійсненні влади. Шипілов Л. М. у своїй монографії розглядає функції та форми здійснення народовладдя, аналізує проблеми їх застосування в Україні [4]. Любченко П. М. досліджує сутність народовладдя і місцевого самоврядування у їх взаємозв'язку, стан конституційно-правового регулювання місцевого самоврядування в механізмі народовладдя [5]. Баймуратов М. О. та Кофман Б. Я. охарактеризували роль органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні [6] тощо. У низці авторських праць розглянуто проблемні аспекти законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади [7], особливості законодавчого забезпечення контролю громади за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні [8], роль територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення [9] та ін. Водночас зміни до законодавства, ухвалені під час воєнного стану з метою розши-

рення участі громадян у здійсненні народовладдя на рівні місцевого самоврядування, ще не стали предметом докладного аналізу науковців, що актуалізує дослідження зазначеної проблеми.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз законодавства, прийнятого під час правового режиму воєнного стану в Україні, щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних проблем, які потребували вирішення в процесі реформування місцевого самоврядування та були виокремлені в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р, визнавалася «нерозвиненість форм прямого народовладдя, неспроможність членів громад до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів, у співпраці з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади та досягнення спільних цілей розвитку громади» [10]. Зазначені проблеми на законодавчому рівні планувалося вирішити у процесі здійснення реформи децентралізації влади. У цілому реформа децентралізації влади розглядалася у нерозривному зв'язку із забезпеченням народовладдя.

Як відомо, основні засади децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування мають бути визначені на рівні Конституції України. Однак після початку повномасштабного російського вторгнення та запровадження правового режиму воєнного стану в Україні внесення змін до Основного Закону України є неможливим. Разом із тим Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України навіть в умовах правового режиму воєнного стану продовжують втілювати реформи, спрямовані на розширенні участі громадян у виробленні політики, прийнятті рішень та здійсненні контролю за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування. Серед знакових законодавчих актів у цьому контексті слід відзначити Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 26 січня 2021 року № 1135-IX [11], яким урегульовано правові засади здійснення народного волевиявлення через всеукраїнський референдум, Закон України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-IX [12], яким, серед іншого, упорядковано забезпечення участі громадянського суспільства у правотворчій діяльності тощо.

Відповідна робота проводиться й на рівні Кабінету Міністрів України. Так, Планом захо-

дів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 березня 2024 року № 270-р [13], було передбачено розроблення й супровід у парламенті законопроектів, спрямованих на розширення можливостей громадян у частині реалізації ними права на народовладдя на рівні місцевого самоврядування. Слід зазначити, що оскільки в Україні територіальна громада досі сприймається «не як унікальна форма самоорганізації населення у вирішенні місцевих справ, а як лише функція волевиявлення цього населення» [9, с. 199], то для зміни ситуації Кабінет Міністрів України зобов'язався розробити методичні рекомендації щодо сприяння залученню жителів до вирішення питань місцевого значення та розвитку форм місцевої демократії, тобто надати практичні поради, як реалізувати положення відповідних законів на практиці.

Зазначені підходи щодо залучення громадян до вирішення питань місцевого значення цілком відповідають європейській практиці. Так, місцеве самоврядування в державах Європи базується на принципі субсидіарності, наділяючи основними повноваженнями ті органи місцевого самоврядування, які створені на найнижчому (найближчому до громадян) рівні. Відповідний принцип імплементовано в частину третю статті 4 Європейської хартії місцевого самоврядування [14], ратифікованої Законом України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР [15], згідно з якою «публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином».

Виходячи із такого розуміння сутності народовладдя, Верховна Рада України навіть в умовах правового режиму воєнного стану послідовно працює над удосконаленням законодавчого забезпечення участі громадян у прийнятті рішень.

Істотні зміни щодо правового забезпечення участі громадян у прийнятті рішень та посиленні їхнього контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування було внесено Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» від 9 травня 2024 року № 3703-ІХ [16] (далі – Закон 3703-ІХ). Законом 3703-ІХ, зокрема, внесено зміни до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про статус депутатів місцевих рад».

Головною новелою Закону 3703-ІХ стало доповнення Закону України «Про місцеве самовряду-

вання в Україні» новою статтею 6-1, яка визначає форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. Такими формами є: 1) місцевий референдум; 2) загальні збори (конференція) жителів; 3) місцева ініціатива; 4) громадські слухання; 5) участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету; 6) публічні консультації; 7) консультативно-дорадчий орган при органах та/або посадових особах місцевого самоврядування; 8) громадське оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування; 9) інші форми участі, що не суперечать закону [16].

Відповідні зміни регламентують порядок участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, визначають суб'єктів такої участі, порядок прийняття рішень чи висловлення ініціатив, порядок підготовки і розгляду рішень чи ініціатив на сесії ради, ухвалення рішення органу місцевого самоврядування за результатами розгляду цих питань та ін. Так, наприклад, загальні збори жителів можуть проводитися на території всієї територіальної громади або в окремих її частинах (у межах міста, одного чи кількох районів у місті, села, селища, мікрорайону, кварталу, вулиці, майдану, площі, бульвару, проспекту, шосе, шляху, провулка, узвозу, проїзду, будинку). Відповідно до частини четвертої статті 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в редакції Закону 3703-ІХ рішення загальних зборів (конференції) жителів приймаються більшістю голосів жителів з правом голосу, які беруть участь у відповідних зборах (конференції), оформлюються протоколом та підлягають врахуванню органами місцевого самоврядування у їхній діяльності. Імперативною є норма про те, що рішення загальних зборів (конференції) жителів розглядаються радою на наступній черговій сесії з обов'язковим запрошенням осіб, уповноважених загальними зборами (конференцією) жителів, з правом на виступ, а за результатами розгляду рішень загальних зборів (конференції) жителів рада приймає рішення [2].

Серед інших новел Закону 3703-ІХ варто відзначити участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету, що передбачено новою статтею 13-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в редакції Закону 3703-ІХ. Відповідно до цієї статті жителі мають право брати участь у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету шляхом внесення відповідних пропозицій. Форми та порядок внесення таких пропозицій жителями щодо коштів місце-

вого бюджету визначаються рішенням ради або статутом територіальної громади. І хоча пропозиції жителів щодо планування та розподілу коштів місцевого бюджету не обов'язково повинні враховуватися відповідною радою, вони беруться радою «до уваги» [2]. Фахівці окремо відзначають, що згідно із Законом № 3703-IX внутрішньо переміщені особи отримали рівні права з місцевими жителями щодо голосування за місцеві бюджети, подання місцевих ініціатив, участі у громадських слуханнях тощо [17].

Важливою новелою Закону 3703-IX є запровадження громадського оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Ініціатором громадського оцінювання згідно зі статтею 13-4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в редакції Закону 3703-IX може бути: 1) громадське об'єднання; 2) професійна спілка (об'єднання професійних спілок); 3) творча спілка; 4) організація роботодавців (об'єднання організацій роботодавців); 5) благодійна організація; 6) орган самоорганізації населення. Відповідно предметом громадського оцінювання є діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, пов'язана із здійсненням ними своїх повноважень, прийняттям та виконанням рішень [2]. Документи та інформація на запит ініціатора громадського оцінювання готуються та надаються відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [18], із дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних» [19]. Висновки та пропозиції, підготовлені за результатами громадського оцінювання, мають бути розглянуті виконавчим комітетом сільської, селищної, міської ради за участю його ініціаторів протягом 30 робочих днів з дня їх надходження, а місцевою радою – на наступній черговій сесії ради. За наслідками розгляду висновків та пропозицій, підготовлених за результатами громадського оцінювання, відповідна рада, виконавчий комітет приймає рішення, яке підлягає оприлюдненню [2].

Прикметно, що Закон 3703-IX знижує усталений віковий ценз щодо участі у прийнятті рішень на рівні місцевого самоврядування. Із цією метою Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» доповнено статтею 13-5 «Участь молоді у місцевому самоврядуванні», згідно з якою «жителі, яким виповнилося 14 років, мають право ініціювати та брати участь у таких формах участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, як місцева ініціатива, громадські слухання, публічні консультації, консультативно-

дорадчий орган при органі та/або посадовій особі місцевого самоврядування та в інших формах участі, що не суперечать закону» [2]. Водночас згідно з нормами цієї самої статті форми та порядок залучення молоді до вирішення питань місцевого значення визначають органи та посадові особи місцевого самоврядування.

У цьому контексті слід відзначити, що окрім норм закону, відповідно до статті 19 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в редакції Закону 3703-IX «засади відносин органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами самоорганізації населення, об'єднаннями громадян, іншими суб'єктами; форми та порядок здійснення громадського контролю за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування; засади відкритості та прозорості діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, порядок їх реалізації; порядок інформування, звітування перед територіальною громадою сільського, селищного, міського голови, депутатів ради та старост; інші питання місцевого значення, що стосуються життєдіяльності територіальної громади», визначаються статутом територіальної громади, який приймається сільськими, селищними та міськими радами [2]. Норма про обов'язковість затвердження статуту територіальної громади (частина друга статті 19 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») набирає чинності з 1 січня 2027 року.

Важливе місце у контексті залучення громадян до прийняття рішень на рівні місцевого самоврядування посідає Закон України «Про публічні консультації» від 20 червня 2024 року № 3841-IX [19] (далі – Закон 3841-IX) (Закон 3841-IX набирає чинності через 12 місяців з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні). Предмет правового регулювання, серед іншого, охоплює вирішення питань місцевого значення шляхом підготовки проєктів програмних документів і нормативно-правових актів. Згідно зі ст. 5 Закону 3841-IX суб'єктом проведення публічних консультацій може бути, зокрема, орган місцевого самоврядування. З іншого боку, за визначенням Закону 3841-IX, заінтересованою стороною у проведенні публічних консультацій можуть бути: громадяни України, громадські об'єднання, професійні спілки та їх об'єднання, творчі спілки та їх об'єднання, благодійні і релігійні організації, асоціації органів місцевого самоврядування, органи самоорганізації населення, непідприємницькі товариства, суб'єкти господарювання, їх об'єднання, організації роботодавців, їх об'єднання, саморегулювні

організації, на яких вплине прийняття рішення, інші особи, прав, свобод, інтересів чи обов'язків яких стосується рішення, а також інші особи, які виявили бажання брати участь у публічних консультаціях [20].

Відповідно до ст. 9 Закону 3841-ІХ публічні консультації проводяться у формі: 1) електронних консультацій шляхом оприлюднення консультаційного документа на онлайн-платформі для публічних консультацій та/або на офіційному вебсайті суб'єкта проведення публічних консультацій щодо предмета консультацій; 2) адресних консультацій шляхом надсилання заінтересованим сторонам консультаційного документа, проведення опитування, анкетування; 3) публічного обговорення шляхом проведення публічних заходів (засідань у формі круглих столів, слухань, конференцій, фокус-груп, зустрічей, інтернет-, відео-конференцій) [20]. Також Закон 3841-ІХ допускає можливість проведення публічних консультацій одночасно в різних формах.

Строк проведення публічних консультацій визначається суб'єктом проведення публічних консультацій та не може становити менше 15 робочих днів (суб'єкт проведення публічних консультацій може прийняти рішення про продовження визначеного ним строку проведення публічних консультацій) й обчислюється з дня оприлюднення консультаційного документа чи отримання заінтересованою стороною звернення суб'єкта проведення публічних консультацій (у разі проведення адресних консультацій). Слід відзначити, що відповідно до ст. 18 Закону 3841-ІХ розгляд та прийняття проєктів актів (окрім винятків, визначених Законом 3841-ІХ), щодо яких не проведено публічних консультацій, відкладаються до завершення проведення таких консультацій, а прийняття акта без проведення публічних консультацій чи порушення встановленого Законом порядку проведення публічних консультацій можуть бути підставою для скасування акта або визнання його нечинним судом [20].

Проаналізовані законодавчі акти є істотним кроком вперед у розширенні прав громадян на участь у народовладді на рівні місцевого самоврядування. Крім того, на розгляді Верховної Ради України перебуває низка законопроєктів, спрямованих на подальше розширення такої участі або правове врегулювання порядку такої участі. Ідеться, зокрема, про Проєкт Закону про місцевий референдум (реєстр. № 5512 від 19.05.2021) [21], Проєкт Закону про засади розмежування та розподілу повноважень між рів-

нями публічного врядування (реєстр. № 14412 від 30.01.2026) [22] та ін.

Разом із тим зазначені законодавчі акти та законодавчі ініціативи не вичерпують проблематику залучення громадян до народовладдя на рівні місцевого самоврядування, а також громадського контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Крім того, повномасштабне російське вторгнення спричинило низку нових проблем, пов'язаних із можливістю повноцінної участі громадян у місцевому самоврядуванні. Окремо слід відзначити міжнародні зобов'язання України у контексті європейської інтеграції, які також потребують вирішення назрілих у місцевому самоврядуванні проблем. Ці проблеми та виклики постійно аналізуються органами влади й оприлюднені, зокрема, у схваленому постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2025 року № 1748 документі «Особливості реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі» [23]. Серед проблем, які потребують розв'язання на поточному етапі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, відзначено, що: «відносно низький розвиток форм прямого народовладдя обумовлює неспроможність членів громад, насамперед сільських, до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів, у співпраці з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади та досягнення спільних цілей розвитку громади; регіональні та місцеві політики з питань соціально-економічного розвитку не завжди узгоджені з реальними інтересами територіальних громад та регіонів» [22]. З огляду на зазначені проблеми законодавче забезпечення участі громадян у народовладді на рівні місцевого самоврядування є важливою складовою реформи децентралізації та місцевого самоврядування в цілому.

Висновки. Реформа місцевого самоврядування в Україні передбачає, серед іншого, розширення участі громадян у народовладді на рівні місцевого самоврядування та контролю громадян за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Основні засади здійснення реформи були закладені Кабінетом Міністрів України у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 1 квітня 2014 року, переглянуті й доповнені в Особливостях реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного

стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі від 12 грудня 2025 року. Урядова правотворчість у цій сфері провадиться згідно з Планом заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 березня 2024 року.

Верховна Рада України навіть в умовах правового режиму воєнного стану послідовно працює над розширенням законодавчих гарантій участі громадян у народовладді на рівні місцевого самоврядування. Прикладом такої діяльності стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» від 9 травня 2024 року, яким розширено перелік форм участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, унормовано відповідну діяльність суб'єктів, запроваджено громадське оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, створено можливості для участі молоді з 14 років у місцевому самоврядуванні тощо. Законом України «Про публічні консультації» від 20 червня 2024 року регламен-

товано питання проведення таких консультацій з питань місцевого значення, підготовки проєктів програмних документів і нормативно-правових актів. На розгляді парламенту перебуває низка інших законопроєктів, спрямованих на розширення участі громадян у вирішенні місцевих справ. Відповідні законодавчі ініціативи враховують як особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення України, так і міжнародні зобов'язання нашої держави в контексті європейської інтеграції.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані із висвітленням проблематики законодавчого врегулювання участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні та контролю громадян за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Ідеться, зокрема, про врегулювання питань проведення місцевих референдумів, розмежування повноважень між різними рівнями місцевого самоврядування, між органами місцевого самоврядування й органами влади на місцях, забезпечення законності в діяльності органів місцевого самоврядування тощо.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Народовладдя в Україні: глобалізаційні виклики : монографія / Р. О. Стефанчук, С. О. Кузнichenko, І. М. Мишак та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 764 с.
4. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави: Монографія. Харків : Видавництво «ФІНН», 2009. 216 с.
5. Любченко П. Народовладдя та місцеве самоврядування: сутність і взаємообумовленість розвитку. *Право України*. 2019. № 10. С. 195–211.
6. Баймуратов М., Кофман Б. Про роль органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні. *Деокупація. Юридичний фронт* [Електронне видання] : матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. К. : Держ. торг. екон. ун-т, 2022. С. 138–141.
7. Мишак І. М. Деякі проблемні аспекти законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 1. С. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.06>
8. Копиленко О. Л., Мишак І. М. Контроль громади за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні: проблемні питання законодавчого забезпечення. *Розумовські зустрічі: збірник наукових праць* / Інститут законодавства Верховної Ради України; Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; Сіверський центр післядипломної освіти; Сіверський інститут регіональних досліджень. Чернівці : Сіверський центр післядипломної освіти, 2018. Вип. 5. С. 53–62.
9. Мишак І. М. Територіальна громада як самоврядна форма участі населення у вирішенні питань місцевого значення. *Наукові перспективи*. 2023. № 8(38). С. 190–201. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-190-201](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-190-201)

10. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
11. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-IX#Text>
12. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
13. План заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки : Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 березня 2024 року № 270-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2024-%D1%80#Text>
14. The European Charter of Local Self-Government. URL: [European Charter of local self-government](https://www.coe.int/t/t49/european_charter_of_local_self-government/)
15. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування : Закон України від 9 травня 2024 року № 3703-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-20#Text>
17. Закон щодо народовладдя в громадах: ключові новели та значення. URL: <https://par.in.ua/information/news/413-zakon-shchodo-narodovladdia-v-hromadakh-kliuchovi-novely-ta-znachennia>
18. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
19. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
20. Про публічні консультації : Закон України від 20 червня 2024 року № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text>
21. Проект Закону про місцевий референдум (реєстр. № 5512 від 19.05.2021). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942
22. Проект Закону про засади розмежування та розподілу повноважень між рівнями публічного врядування (реєстр. № 14412 від 30.01.2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69554>
23. Особливості реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі : Схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2025 року. № 1748. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1748-2025-%D0%BF#Text>

Vaolevska L. A., Myshchak I. M. IMPROVEMENT OF LEGISLATIVE SUPPORT FOR PUBLIC POWER AT THE LOCAL SELF-GOVERNMENT LEVEL IN UKRAINE

The article examines the features of the legislative support for the local self-government reform in terms of expanding the guarantees of popular power and citizens' control over the activities of local self-government bodies and officials. The initiatives of the Cabinet of Ministers of Ukraine, provided for by the Action Plan for the Reform of Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine for 2024–2027, have been outlined. The main legislative acts adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine under the legal regime of martial law, aimed at involving citizens in policymaking and local affairs solvation participation, have been analyzed. Attention is paid to legislative norms aimed at expanding public control over the activities of local self-government bodies and officials. The expansion of the list of forms of the territorial community participation in resolving issues of local importance is noted, including: 1) a local referendum; 2) a general meeting (conference) of residents; 3) a local initiative; 4) public hearings; 5) residents' participation in planning and distributing local budget funds; 6) public consultations; 7) an advisory and consultative body under local government bodies and/or officials; 8) public assessment of the activities of local government bodies and officials; 9) other forms of participation that do not contradict the law. The main legislative amendments aimed at expanding citizens' legal guarantees to participate in democracy at the local government level are characterized. Using the example of lowering the established age limit for participation in decision-making at the local government level, the article indicates the trends of involving young people from the age of 14 in solving issues of local importance in such forms as a local initiative, public hearings, public consultations, a consultative and advisory body under a local government body and/or official, etc. It is emphasized that some of the legislative changes will come into effect after the abolition or termination of the legal regime of martial law. It is emphasized that the analyzed legislative changes are a component of the decentralization and local government reform, and further changes must take into account

the peculiarities of the local government functioning under martial law and post-war reconstruction of Ukraine. The local government reform must also be consistent with the international obligations of our state as a candidate country for accession to the EU.

Keywords: law, democracy, local government, territorial community, public consultations, citizens.

Дата першого надходження статті до видання: 16.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026